HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אלמא בעינן אומדנא דבי דינא והא כיון דגמר דינא לקטלא לא משהינן ליה לאומדנא דבי דינא ולא מענינן לדיניה ואמינא להו אנא אפילו תימא רבי עקיבא הכא במאי עסקינן כגון שברח אי ברח כי לא דנוהו דיני נפשות היכי דיינינא ליה דיני ממונות בלא בעלים דקביל סהדי וברח סוף סוף מהיכא משתלם [א]מרידיא אי הכי תם נדייניה דיני ממונות ברישא ונשתלם מרידיא והדר נדייניה דיני נפשות אמר רב מרי בריה דרב כהנא זאת אומרת רידייא עלייה דמרה הוא: איבעיא להו יש אומד לנזקין או אין אומד לנזקין מי אמרינן לקטלא הוא [ב]דאמדינן בהכי נפקא נשמה בהכי לא נפקא נשמה אבל לנזקין כל דהו או דלמא לא שנא ת"ש (א)מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור הוזק בו חייב מאי לאו ממטה למעלה קא חשיב והכי קאמר מטפח ועד עשרה מיתה ליכא נזקין איכא אלמא לנזקין כל דהו שמע מינה אין אומדין לנזקין לא ממעלה למטה קא חשיב והכי קאמר עשרה מיתה איכא פחות מעשרה פורתא נזקין איתא מיתה ליכא ולעולם אימא לך יש אומד לנזקין וכל מידי ומידי כי היכי דמיתזקה ביה בעינן תא שמע (ב)[ג]הכהו על עינו וסימאו על אזנו וחירשו עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות מאי טעמא לאו משום דבעינן אומדנא ושמע מינה יש אומדנא לנזקין לא משום דאמרינן הוא (א) דאבעית נפשיה כדתניא (ג)[ד]המבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו וחירשו פטור [ה]אחזו ותקע באזנו וחירשו חייב ת"ש [ו]חמשה דברים אומדין אותו ונותנין לו מיד ריפוי ושבת עד שיתרפא (ב) אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו ש"מ יש אומד לנזקין למימד גברא כמה ליקצר מיהא מכה כמה לא מקצר לא קא מבעי לן דודאי אמדינן כי קא מבעיא לן למימד חפצא אי עביד האי נזקא או לא מאי ת"ש (ד)שמעון התימני אומר מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה ולעדים אף כל מיוחד שמסור לעדה ולעדים שמע מינה [ז]יש אומד לנזקין שמע מינה: אמר מר [ח]אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו מסייע ליה לרבא דאמר רבא האי מאן דאמדוהו לכולי יומא ואיתפח לפלגא דיומא וקא עביד עבידתא יהבינן ליה דכולי יומא מן שמיא הוא דרחמי עליה: רקק והגיע בו הרוק והעביר כו': אמר רב פפא (ה)לא שנו אלא בו [ט]אבל בבגדו לא ונהוי כי בייש בדברים אמרי במערבא [א] משמיה דרבי יוסי בר אבין זאת אומרת [י]בייש בדברים פטור מכלום: הכל לפי כבודו [וכו']: איבעיא להו תנא קמא לקולא קאמר או לחומרא קאמר [כ]לקולא קאמר דאיכא עני דלא בעי למשקל כולי האי או דלמא לחומרא קאמר דאיכא עשיר דבעי למיתב ליה טפי תא שמע מדקאמר ר' עקיבא אפילו עניים שבישראל רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב שמע מינה תנא קמא לקולא קאמר ש"מ: ומעשה באחד שפרע ראש האשה [וכו']: ומי יהבינן זמן והאמר רבי (ו)חנינא (ט)[ל]אין נותנין זמן לחבלות כי לא יהבינן ליה זמן לחבלה דחסריה ממונא [מ]אבל לבושת דלא חסריה ממונא יהבינן: שמרה עומדת על פתח חצירה וכו': והתניא אמר לו ר' עקיבא צללת במים אדירים והעלית חרס בידך אדם רשאי לחבל בעצמו אמר רבא לא קשיא כאן בחבלה כאן בבושת והא מתניתין בבושת הוא

אלמא בעינן אומדנא דב"ד. אף לנזקין דהא האי קרא בנזקין קאי דכתיב(ז) והכה איש את רעהו באבן או באגרוף ולא ימות וה"נ צריך לאומדו אם ראוי לנגיחות זו: **כגון שברח.** בעליו ואין חבין לו לאדם שלא בפניו: **דקביל סהדי.** על נגיחות וברח הלכך אין לנו ממה לשלם וכגון דלית ליה נכסי: **סוף סוף.** כי לא דנוהו דיני נפשות מהיכא משתלם הואיל וברח: **ומשני מרידיא.** משהין את השור לחרישה לשכירות ומשלם לניזק ואחרי כן ידינוהו דיני נפשות אבל קדמו ודנוהו ליסקל לא מענינן בדיניה לשהויי לרידיא: **עלייה דמרה הוא.** ואין בגופו של שור אלא כשאר נכסי בעליו ותם אין משלם מן העלייה: **לקטלא הוא דאמדינן.** דכתיב באבן יד אשר ימות בה הכהו (במדבר לה): **אבל לנזקין.** אין אומדין דאפי' אין חפץ זה ראוי להיזק זה חייב דזמנין דאתזק בכל דהו: **[מה בור].** סתם בור י' טפחים: **מאי לאו.** הא דקתני אם היו פחותים אם הוזק בו חייב: **מלמטה למעלה קחשיב.** אלמא בטפח הוי היזק: **כנגד עינו.** הכהו בכותל כנגד עינו של זה: **דבעינן אומדנא.** ובהכי לא בעי לאסתמויי אלא מזליה הוא דאתרע ליה: **אחזו.** מעשה דידיה הוא: **ת"ש חמשה דברים אומדין ונותנין לו כו'.** לא גרסינן נזק וצער ובושת: **וריפוי ושבת עד שיתרפא.** כלומר צריכין ב"ד לאמוד כמה ראוי להיות נופל למשכב בחולי זה ומחייבין את זה ליתן לו מיד כל ריפוי ושבתו ומזונות הצריכין לו עד שיתרפא: **והבריא.** לזמן מועט והם אמדוהו לזמן מרובה: **נותן לו כל מה שאמדוהו.** דמשמיא רחימו עליה: **מקצר.** נופל למשכב כמו אקצירי (ר"ה דף טז.): **אתפח.** נתרפא: **מדקאמר ר"ע אפי' לעניים כו'.** וחזינא דלא חייב לתת לפורע ראש האשה אלא ארבע מאות זוז כת"ק שמע מינה תנא קמא לקולא קאמר דלעני לא יהבינא כולי האי וקאמר ליה ר' עקיבא לעני נמי יהבינא הכי ומעשה באחד שפרע ראש האשה עניה כו' דאי ס"ד האי שיעורא דארבע מאות דת"ק אפחות שבעניים קאמר והכל לפי כבודו לחומרא קאמר למיתב טפי לעשירים וקאתי ר"ע למימר אפילו עני שבישראל יטול יותר מארבע מאות זוז אמאי לא מחייב ליה לפורע ראש האשה למיתב טפי: **צללת במים אדירים.** כלו' יגעת לפטור עצמך ולא העלית בידך כלום. שברי חרסים אין ראוים לכלום: **חבלה.** אין רשאי:

לא

זאת אומרת רידייא עלייה דמרה הוא. תימה ליגבו את השור לגמרי לניזק ולא תקרי יותר עלייה דמרה וי"ל דאם הוא גופו לגמרי לא היו ממתינין לו עד שישלם מן הרידיא כמו שאין ממתינין לבעלים אם היו אומרים המתינו לי עד שאחרוש בו מעט ואח"כ תסקלוהו: **לא** משום דאמרי' איהו דאבעית אנפשיה. תימה א"כ אמאי נקט על עינו ועל אזנו אפילו כנגד עינו ואזנו נמי אם אחזו ועוד תניא בתוספתא (פ"ט) הכהו כנגד אזנו ועינו לא יצא בן חורין שנאמר והכה עד שיעשה בו מעשה משמע דטעם משום גזירת הכתוב היא ולא משום דאיבעית אנפשיה: **חמשה** דברים אומדים (ג) ונותנין לו מיד רפוי ושבת עד שיתרפא. זו היא גירסא נכונה וקמ"ל שאומדים אותו כמה ראוי לעלות שבתו ורפואתו עד שיתרפא ונותנין לו מיד וכן ה' דברים כמו שפי' בקונטרס (ח)וכן מוכיח בתוספתא (פ"ט) דתני אמדוהו והיה מתנונה והולך אלמא יש אומד בריפוי:

החובל

עין משפט
נר מצוה

פו א מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה ח:

פז ב מיי' פ"ג מהלכות רוצח הלכה א סמג לאוין קסח:

פח ג מיי' פ"ה מהל' עבדים הל' ז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף לד:

פט ד ה מיי' פ"ב מהל' חובל ומזיק הלכה ז סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף כה וסעיף לב:

צ ו מיי' שם הלכה יד והלכה טו טוש"ע שם סעיף יח:

צא ז מיי' שם פ"א הלכה יח ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף כח:

צב ח מיי' שם פ"ב הלכה טו טוש"ע שם סעיף יח:

צג ט מיי' שם פ"ג הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעיף לח:

צד י מיי' שם טוש"ע שם וסעיף לט:

צה כ מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף כד וסעיף מג:

צו ל מ מיי' שם פ"ב הלכה כ סמג שם טוש"ע שם סעיף כז:

מוסף רש"י

מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים. משנה היא (לעיל נ:) אחד החופר בור ואחד החופר שיח ומערה חייב בנפילת שור וחמור, אם כן למה נאמר בור, מה בור שיש בו כדי להמית, והיינו עשרה טפחים, דסתם בור אינו פחות מעשרה טפחים, אף כל שיש בו כדי להמית ומאי ניהו עשרה טפחים (סנהדרין מה.). **כנגד עינו.** שהכה בכותל והבעיתו בקול ואינו רואה או נתחרש (קדושין כד:). **המבעית את חבירו.** תקע לו באזנו פתאום ובעתו, דלא עבד ביה מעשה בגופו (לעיל נו.). **פטור מדיני אדם.** לשלם, וחייב בדיני שמים. פורענות לשלם לרשעים שנתכוין להפסיד את ישראל (גיטין נג.). **שמסור לעדה ולעדים.** שיכול להביאו לב"ד לאומדו אם ראוי אגרוף זה לעשות חבלה זו, ואם אין ראוי לא ישלם שמחמת חלשותו של זה ורכותו נחבל (לעיל צ:).

מסורת הש"ס

א) לעיל נ: סנהדרין מה., ב) לקמן לח. קדושין כד:, ג) [לעיל נו. קדושין כד:], ד) [לעיל נ:], ה) [כתובות סו.], ו) [ברא"ש איתא רבי יוחנן], ז) [שמות כא], ח) וכן מוכיח בתוספות מדתני אמדוהו כו' כצ"ל רש"א וע"ש,

הגהות הב"ח

(א) גמ' הוא ניהו דאבעית נפשיה: (ב) שם עד שיתרפא (אמדוהו והיה מתנונה וכו' כמו שאמדוהו). תא"מ ונ"ב התוס' ל"ג להך בבא בגמרא: (ג) תוס' ד"ה חמשה דברים אומדים אותו ונותנין:

גליון הש"ס

גמ' אין נותנין זמן לחבלות. עיין לעיל דף מו ע"ב תוס' ד"ה שאין:

הגהות הגר"א

[א] גמ' משמיה דר"י בר אבין (זאת אומרת) תא"מ (דמתני' דקתני בו לאפוקי בגדו י"ל רק דאין לחייבו ד' מאות זוז):

רבינו חננאל

קדמו ודנוהו דיני נפשות, אין דנין אותו דיני ממונות. ואקשינן אמאי, ופירק רבה כגון שהעידו עדים בבית דין על זה השור שהרג בפני בעלין וברח וליתיה דלשהידו עליה בהיזק ממון. ואקשינן הא דתאני דנין אותו דיני ממונות וחוזר ודנין אותו דיני נפשות אם אין בעלים משלם מן העליה מנין מישתלם הניזק הזיקו. מרידיא, פיר' ממה שחורש בזה השור ונוטל שכר, גבי תם נמי ידינוהו דיני ממונות ויחרוש עד שישתלם הניזק חצי נזקו ואחר כך ידינוהו דיני נפשות. ופירק רב מארי, זאת אומרת, שמע מינה מיהא מתניתא, דרידיא דתורא ליתיה חשובה מגופא דתורא אלא מעליה דמריה דתוריה הוא. והתם מגופו משתלם ולא מן העליה דמריה, ושכר חרישת זה השור מן העליה של בעליו הוא חשוב ואין תשלומין לתם הן העליה. **איבעיא להו יש אומד לנזקין או לא.** פיר', צריכין לשער האבן שהזיקו אם יש בו שיעור כדי להזיק זה ההזק חייב ואם לאו פטור, או לא. ואתינן למיפשטה מן הבור, מה בור מטפח ועד עשרה טפחים במיתה פטור, עשרה טפחים חייב במיתה אבל מטפח עד עשרה לענין נזקין דינם אחד, שמע מינה אין אומד לנזקין, ובנזקין כל שהוא חייב. ודחינן, לעולם יש אומד לנזקין והכי קאמ' עשרה איכא במיתה פטור, ובנזקין מידי דשיעורא דמיתזק אמדינן ליה. תא שמע הכהו על עינו וסימאה כול' עבד יוצא לחירות. כנגד עינו ואינו רואה כול' אין עבד יוצא לחירות, דכת' ושחתה עד (שיתכוון לשחתה) דעביד ליה השחתה. ודיקינן הכהו כנגד עינו אמאי אינו יוצא לחירות לאו משום דבעינן אמדינן להדיא הכאה דמחייה אי מעוורת אי לא, ושמעינן מינה בעינן אומדנא. ודחינן לעולם אין אומד לנזקין, ובהכי פטור, משום דאמרינן איהו מבעית נפשיה הוא. פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. כיצד תקע באזנו וחירשו פטור. אחזו ותקע בו וחירשו חייב. תא שמע וכולן, הני חמשה דברים, אומדין אותו ונותנין לו מיד. אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמה שאמדוהו וכול'. ואמרינן, למימד מכה כזו בכמה ימים מתרפא ובכמה סמים צריך להתרפות בהן. ואמרינן מימד מכה לא קא מיבעיא לן, דודאי בעי אומדנא. כי קא מיבעיא לן למימד חפצא, כגון האבן או

רבינו חננאל (המשך)

העץ וכיוצא בהן צריכין אומד אם יש בו שיעור להזיק זה ההזק או לא. תא שמע שמע' התימני אומ' מה אגרוף מיוחד שמסור וכול', שמע מינה יש אומד לנזקין שמע מינה. **אמר רבא אמדוהו לכוליה** יומא ובריא ועבד עבודה מפלגיה דיומא נותנין לו דכולי יומא כמו שאמדוהו, מאי טעמא מן שמיא רחים עליה. ותניא נמי הכי. **רקק והגיע בו הרוק. לא שנו אלא בו בעצמו אבל בבגדו פטור.** ודייקינן, זאת אומרת המבזה חבירו בדברים פטור מכלום. **הכל לפי כבודו. ירושלמי.** חד אמר בשם ריש לקיש המבייש הזקן נותן לו בושתו משלם. חד בר נש איקפד לר' יהודה בר חנינא. **רואין אותן אלו בני חורין שירדו מנכסיהן, שהן בני אברהם יצחק ויעקב כול'. איבעיא להו,** תנא קמא דקתאני רקק והגיע בו הרוק, העביר טליתו ממנו, פרע ראש האשה, נתן לה ת' זוז הכל לפי כבודו, לקולא קאמ' דאי איתיה המתבייש עני יהיב ליה טפי מארבע מאה זוז, ופטור. מדקתאני ר' עקיבה וכולן רואין אותן כאלו הן בני חורין שירדו מנכסיהן, שמע מינה תנא קמא לקולא קאמ', דאי אית ליה עני מתבייש, פחתינן מת' זוז ויהבינן ליה לפי כבודו. **ואקשינן** לר' עקיבה שנתן זמן לזה שפרע ראש האשה, ומי יהבי זמן לחבלות. ופרקינן, לחבלות דחסריה ממונא לא יהבינן לה זמן אבל לבשת דלית בה חסרון ממון (לא) יהבינן זמן. **שימרה כשראה אותה עומדת על פתח חצרה שבר הפך כול', עד לא אמרת כלום שהחובל בעצמו אף על פי שאינו רשאי פטור. והתניא אמר לו ר' עקיבה,** אדם רשאי לחבל בעצמו. ומתניתין הכי קתאני